

Kort om menneskerettighetene

Den 10. desember hvert år markeres menneskerettighetsdagen. Oppmerksomheten rettes mot hva som er gjort for å sikre menneskers rettigheter og hvilke utfordringer som gjenstår, samt hvor viktige disse rettighetene er for fremtiden.

Her får elevene lære om FN, og hvorfor FNs verdenserklæring om menneskerettigheter ble skrevet. De får også kjennskap til barnekonvensjonen, og konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Kamp om rettigheter viser filmklipp fra ulike hendelser der folk kjemper for sine rettigheter. Apartheid, og Nelson Mandela er egne tema. Her kan du lese mer om innholdet i de enkelte temaer:

- [KORT OM menneskerettighetene](#)
- [Menneskerettighetene](#)
- [Barnets rettigheter \(barnekonvensjonen\)](#)
- [Kamp for rettigheter](#)

Målgrupper og kompetansemål

Ressursen er aktuell for 5. - 10.trinn og videregående skole. I læreplanverkets overordnede del er det et eget avsnitt om menneskeverdet. Der trekkes det frem at opplæringen skal være i samsvar med menneskerettighetene, og at elevene skal tilegne seg kunnskap om disse rettighetene. Det påpekes at barnekonvensjonen er en del av menneskerettighetene.

Ressursen er knyttet opp til kompetansemål i samfunnsfag i grunnskolen og i videregående skole til samfunnskunnskap for VG1/VG2. Å kunne sammenlikne hvordan menneskerettighetene er blitt ivaretatt i ulike land, er forventet etter 7. trinn. Etter 10. trinn skal elevene utforske og beskrive hvordan internasjonale avtaler har betydning for nasjonal politikk. I samfunnskunnskap for VG1/VG2 skal elevene gjøre rede for grunnlaget for menneskerettighetene, og gi eksempler på brudd på rettighetene. [Se kompetansemålene slik de er formulert i læreplanene.](#)

Undervisningsopplegg

FN-sambandet, Redd Barna, og Amnesty Internasjonal tilbyr på sine nettsider gratis undervisningsopplegg om menneskerettighetene. Vår tegnspråklige ressurs egner seg godt til mange av disse undervisningsoppleggene.

- [FN-sambandet/undervisning/undervisningsopplegg](#)
Egen temaside om menneskerettigheter, med undervisningsopplegg for alle trinn i grunnskolen, samt til videregående skole. Detaljerte veiledninger, med ressurser til elevene. [Undervisningsopplegg \(fn.no\)](#) (lastet ned 18.11.21)
- [Redd Barna/undervisningsmateriell](#)
Tema er Barns rettigheter og FNs bærekraftsmål, med undervisningsressursene; *Rettighetsslottet* (1.-4.trinn) og *Det magiske klasserommet* (5.-10. trinn)
[Rettighetsslottet - undervisning om barns rettigheter - Redd Barna](#) (lastet ned 18.11.21)
- [Amnesty Internasjonal](#)
Elevoppgaver om menneskerettighetene, knyttet til læringsmål. Disse målene har samme tematikk som de kompetansemål i samfunnsfag etter 10. trinn, som vi viser til i vår ressurs. Fra siden med elevoppgaver får en tilgang på en PowerPoint med menneskerettighetene i en forenklet versjon. Det er denne versjonen vi har oversatt til tegnspråk.
[Elevoppgaver: menneskerettighetene | Amnesty International Norge](#) (lastet ned 18.11.21)

KORT OM menneskerettighetene

Her følger en skriftlig fremstilling av det som formidles på tegnspråk.

- **Hva er FN**

FN, de forente nasjoner, er en internasjonal organisasjon grunnlagt den 24 oktober 1945. Den ble altså grunnlagt like etter andre verdenskrig. Dette for å unngå krig i fremtiden. Den gangen bestod FN-pakten av 51 land. Norge var med å skrive under FN-pakten.

I dag, i 2021, er 193 land medlem av FN. FN har seks offisielle språk; arabisk, engelsk, fransk, kinesisk, russisk og spansk. Hovedkontoret ligger i New York i USA. FN er en viktig møteplass for medlemslandene. En viktig arena for internasjonalt samarbeid.

FNs oppgaver kan deles i tre:

- 1) Fred og sikkerhet
- 2) Bærekraftig utvikling
- 3) Menneskerettigheter

Lederne i medlemslandene, som i Norge er statsministeren, møtes hvert år i FN-bygningen i New York. Der diskuterer og kritiserer de hverandre eller de prøver å bli enige om hvilke regler som skal gjelde i internasjonal politikk.

- **Menneskerettighetene**

Da FN ble opprettet hadde den flere hovedoppgaver. En av dem var menneskerettigheter. Dette fordi verden i løpet av en trettiårsperiode, hadde vært igjennom første og andre verdenskrig. Mennesker hadde opplevd mye lidelse. Folk hadde opplevd grusomme overgrep. Under andre verdenskrig drepte Hitler mange jøder, og andre minoriteter. Dette gjorde at land ble enige om at menneskerettigheter var et viktig internasjonalt tema.

I 1946 nedsatte FN en komite. Den skulle lage et utkast til verdens erklæring om menneskerettigheter. Åtte land var med. Det var FNs menneskerettskommisjon, bestående av 18 land, som la frem verdenserklæringen i Paris, under FNs generalforsamling 10. desember 1948. Der ble erklæringen vedtatt. Den gang var det 58 land som var medlem av FN. 48 land stemte ja. Åtte lande avstod fra å stemme, og to land var ikke til stede under avstemningen. I erklæringen er det 30 artikler. De forklarer de forskjellige rettighetene. Erklæringen gjelder for alle FNs medlemsland. Hvert år, den 10. desember, feires FNs menneskerettighetsdag.

- **Hva er en rettighet?**

En rettighet er noe samfunnet er enige om at vi har krav på. Hvis du har en rettighet, så er det noen som må påse at du får din rettighet. For eksempel har barn rett til å gå på skole, og den skal være gratis. Det står det i barnekonvensjonen. Hvem har da ansvaret? Jo, det er kommuner og fylkeskommuner som har ansvaret for at du får plass ved en skole. Det finnes mange forskjellige rettigheter, og noen er viktige for å kunne leve og ha det bra. For eksempel å ha tilgang på mat og et sted å bo. Det er en menneskerett. Menneskerettigheter er rettigheter som alle mennesker har, uavhengig av kjønn, alder, legning, livssyn, nasjonalitet eller hvor i verden en bor.

- **Hva er en konvensjon?**

En konvensjon er en internasjonal avtale mellom stater, om et bestemt tema. Det er ofte mange stater som slutter seg til slike avtaler. De plikter å følge avtalen, konvensjonen.

- **Barnekonvensjonen**

FNs generalforsamling vedtok FNs barnekonvensjon den 20. november 1989. Den trådte i kraft 2. september 1990. Alle medlemslandene i FN, foruten USA, har ratifisert barnekonvensjonen. Den ble ratifisert av Norge 8. januar 1991. Å ratifisere betyr at lands myndigheter lover å gjennomføre barns rettigheter. Barnekonvensjonen har mange artikler. Flere land som har ratifisert konvensjonen, har reservert seg mot deler av innholdet. Dette fordi de er uenig i det som står. Slike reservasjoner viser at det er vanskelig å lovfeste hva som er til det beste for barn. Og at de skal gjelde for alle land.

Barnekonvensjonens rettigheter er delt i fire hovedområder:

- 1) Barn har rett til liv og helse.
- 2) Barn har rett til skolegang og utvikling.
- 3) Barn har rett til omsorg og beskyttelse.
- 4) Barn har rett til deltakelse og innflytelse.

- **CRPD**

CRPD er forkortelsen for konvensjonen som heter; Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. FNs generalforsamling vedtok konvensjonen i 2006, den trådte i kraft i 2008. Norge ratifiserte konvensjonen 3. juni 2013. Verdens helseorganisasjon, WHO, sier at rundt 15 % av verdens befolkning har en form for nedsatt funksjonsevne. Det betyr at denne gruppen, er verdens klart største minoritet. Vi vet at denne gruppen blir ekskludert fra mange områder i samfunnet, for eksempel utdanning, helse og arbeid. Derfor vedtok FN i 2006 en egen konvensjon for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Den konvensjonen stiller krav til medlemslandene. De må påse at mennesker med nedsatt funksjonsevne, også får oppfylt sine menneskerettigheter. Her er noen eksempler fra artikler i CRPD som handler om døve og hørselshemmede;

Artikkel 2: Tegnspråk er et språk.

Artikkel 9: I bygninger åpne for allmennheten, skal det være tilgang på profesjonell tegnspråktolk. For eksempel teater, at det går an å bestille tegnspråktolk.

Artikkel 21: Døve og hørselshemmede skal kunne bruke tegnspråk i kommunikasjon med det offentlige.

Artikkel 24: Døve og hørselshemmede skal kunne få undervisning i og på tegnspråk, og kunne være i et miljø som gir mest mulig faglig og sosial utvikling.

Kamp for rettigheter

Innholdet i de tre temavideoene;

- **Hva skjer?**

Ulike filmklipp og bilder fra kampen om borgerrettigheter i USA, blant annet fra Rosa Parks og Martin Luther King sin kamp for svartes rettigheter i USA. Vi har valgt å titulere denne videoen «Hva skjer»? Tanken er å trigge til refleksjon og samtale om hva filmklipp og bilder formidler.

- **Apartheid**

Apartheid er et navn på politikken som ble ført i Sør-Afrika fra 1948 til 1994. Befolkningen ble delt inn i grupper og fikk ulike rettigheter etter hvilken hudfarge de hadde. Først var det tre grupper; hvite, afrikanere og fargede. Senere kom det en fjerde gruppe, som var asiater. De forskjellige gruppene, som var knyttet til rase, hadde ikke lov til seksuelt samkvem eller ekteskap.

Alle byer og tettsteder var delt inn etter hvor de ulike rasene skulle bo. De hvite bodde på de beste stedene, mens svarte bodde tett i områder utenfor byene. Det var ulike offentlige toalett. Hvite og svarte hadde egne toaletter. Det var også egne billettluke, en for hvite og en for svarte. De var helt adskilt. På bussen var de også adskilt, hvite og svarte hadde egne seter.

For hvite barn var det obligatorisk å gå på skole. Noen steder var skolen også obligatorisk for fargede barn, men for afrikanske barn var det frivillig å gå på skole. Hvem tjente mest av de hvite og afrikanerne? Jo, det var de hvite. Likevel hadde de hvite barna gratis skolegang. For de afrikanske barna var det bare barneskolen som var gratis. Hvis en ville gå ungdomskolen og senere ta høyere utdanning, måtte de betale det selv.

I perioden med apartheid ble over 20 millioner afrikanere arrestert og dømt for brudd på disse lovene.

- **Nelson Mandela**

Det var mange som prøvde å kjempe mot apartheid. Den mest kjente av dem var Nelson Mandela. Mandela ble født 1918, og vokste opp i Sør-Afrika da mørkhudede ble mer og mer diskriminert. Mandela fikk navnet Rolihlahla da han ble født, men på skolen fikk de ikke ha afrikanske navn eller snakke afrikanske språk. Derfor fikk han navnet Nelson. Mandela utdannet seg til advokat, og sammen med Oliver Tambo åpnet de et advokatkontor i Johannesburg. De var de eneste afrikanske advokatene i Sør-Afrika, og de eneste som eide sitt eget advokatkontor.

Mandela reagerte sterkt på den behandlingen afrikanerne ble utsatt for. Han syntes det var urettferdig. Han ble medlem i organisasjonen "Den afrikanske nasjonalkongressen, ANC". Den jobbet for demokrati og en rettferdig fordeling av jord og eiendom i Sør-Afrika.

Mandela ble flere ganger arrestert og stilt for retten for sin aktivitet i ANC. I 1962 ble han dømt til fengsel for å ha reist til utlandet ulovlig. Kort tid etter ble han, sammen med flere, der en av dem var Walter Sisulu, plutselig stilt for retten igjen, anklaget for sabotasje. De risikerte å bli dømt til døden, men dommen ble livsvarig fengsel. Dette skjedde den 12. juni 1964.

Mandela fikk fangenummeret 46664. Han satt i fengsel i 27 år. De første 18 årene satt han i fengselet på øya Robben Island. Mandela ble symbolet på kampen mot apartheid. I 1990 ble han endelig fri. I 1994 ble han valgt til president i Sør-Afrika.

Aktuelle ressurser fra ELEVKANALEN

Fjorten aktuelle tema som berører tematikk knyttet til menneskerettighetene og barnets rettigheter.

- FN
- FN-dagen
- FN – Norges rolle i FN
- FN-pakten og internasjonale avtaler

- Hva er menneskerettigheter
- Menneskerettighetsdagen
- FNs barnekonvensjon
- Menneskerettighetenes historie
- Borgerrettskampen i USA
- Nelson Mandela

- Hvem bryr seg?
- Amnestypriisen 2020
- FN – Tilgang til internett
- Nettvett – bilder på sosiale medier
- Brexit – The Guardian – Menneskerettighetskonvensjonen

KOMPETANSEMÅL (LK20)

Læreplan i samfunnsfag

etter 7. trinn:

- samtale om menneske- og likeverd og samanlikne korleis menneskerettane er blitt og blir varetekne i ulike land

etter 10. trinn:

- utforske og beskrive korleis menneske- og urfolksrettar og andre internasjonale avtalar og samarbeid har betydning for nasjonal politikk, livet til menneske, likestilling og likeverd
- gjere greie for fornorsking av samane og dei nasjonale minoritetane og uretten dei har vore utsette for, og reflektere over kva konsekvensar det har hatt og har på individ- og samfunnsnivå

Samfunnskunnskap VG1/VG2:

- gjere greie for grunnlaget for menneskerettane og utforske og gi døme på brot på menneskerettane nasjonalt eller globalt

Kilder

Lastet ned i perioden oktober-november 2021

Amnesty International/Hva er menneskerettigheter

<https://amnesty.no/hva-er-menneskerettigheter>

Amnesty International/Menneskerettighetene forenklet versjon

[Menneskerettighetene: Forenklet versjon | Amnesty International Norge](#)

FN-sambandet/Barnekonvensjonen

<https://www.fn.no/om-fn/avtaler/menneskerettigheter/barnekonvensjonen>

FN-sambandet/Folkerett

<https://www.fn.no/tema/konflikt-og-fred/folkerett>

FN-sambandet/Hva er FN?

<https://www.fn.no/om-fn/hva-er-fn>

FN-sambandet/FNs verdenserklæring om menneskerettigheter

<https://www.fn.no/om-fn/avtaler/menneskerettigheter/fns-verdenserklæring-om-menneskerettigheter>

FN-sambandet/Konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne

<https://www.fn.no/om-fn/avtaler/menneskerettigheter/konvensjon-om-rettighetene-til-personer-med-nedsatt-funksjonsevne>

FN-sambandet/Menneskerettigheter

<https://www.fn.no/tema/menneskerettigheter/menneskerettigheter>

FN-sambandet/Nelson Mandela og apartheid

<https://www.fn.no/undervisning/undervisningsopplegg/8-10-trinn/nelson-mandela-og-apartheid?for=elever>

Redd Barna/Barnekonvensjonen i kortversjon

[Barnekonvensjonen i kortversjon - Redd Barna](#)

Redd Barna/Barns rettigheter

<https://www.reddbarna.no/vart-arbeid/barns-rettigheter/>

Regjeringen/FNs konvensjon om barnets rettigheter

<https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/fns-konvensjon-om-barnets-rettigheter/id2511390/>

Regjeringen/FN-konvensjonen om rett for menneske med nedsett funksjonsevne (CRPD)

<https://www.regjeringen.no/no/tema/likestilling-og-inkludering/likestilling-og-inkludering/konvensjoner/fn-konvensjonen-om-rettar-til-menneske-med-nedsett-funksjonsevne-crpd/id2426271/>

SNL/Apartheid

<https://snl.no/apartheid>

SNL/Barnekonvensjonen

<https://snl.no/Barnekonvensjonen>

SNL/FN (Forente nasjoner)

<https://snl.no/FN - Forente nasjoner> (lastet ned 21.10.21)

SNL/Konvensjon

<https://snl.no/konvensjon - jus>

SNL/Verdenserklæringen om menneskerettigheter

<https://snl.no/Verdenserkl%C3%A6ringen om menneskerettigheter>

UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS

www.ohchr.org